

Nr 12

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motioner om ändringar i reglerna om rätt för sjuka m. fl. att rösta med valsedelsförsändelse.

Ärendet

I detta utlåtande behandlas följande fyra par motioner, vilka samtliga åsyftar ändringar i reglerna om rätt för sjuka m. fl. att rösta med valsedelsförsändelse:

1) I: 25 av herr Björk och II: 32 av herr Bergman (båda s) — texten är tryckt i *andra* kammaren;

2) I: 165 av herrar Schött, Hübinette och Eskilsson och II: 175 av herrar Oskarson, Fridolfsson i Stockholm och Werner, fröken Ljungberg samt herr Thylén (alla m) — texten är tryckt i *första* kammaren;

3) I: 410 av fru Margit Lundblad, fru Lilly Ohlsson, herrar Arne Pettersson och Wååg samt II: 481 av herrar Jönsson i Malmö, Jönsson i Arlöv, Johansson i Simrishamn, Johnsson i Blentarp och Björk i Påarp (alla s) — texten är tryckt i *andra* kammaren; samt

4) I: 420 av herr Åkesson och II: 485 av herrar Nilsson i Lönsboda och Berndtsson (alla fp) — texten är tryckt i *andra* kammaren.

Motionerna 1) och 4) åsyftar att poströstning skall få ske även med denna typ av valsedelsförsändelse. *Hemställan* avser i *motionerna* 1) »att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att valtekniska utredningen får i uppdrag att överväga och avge förslag om regler som möjliggör poströstning med valsedelsförsändelse för sjuka m. fl.» och i *motionerna* 4) »att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning och förslag rörande ombudsrostning vid allmänna val, så att sådan får äga rum även på postanstalt».

Motionerna 2) åsyftar att man skall införa särskilda kvalifikationer för vittne på valsedelsförsändelse för sjuka m. fl. *Hemställan* avser »att riksdagen måtte besluta att vid röstning genom valsedelsförsändelse för väljare, som till följd av sjukdom, lyte, vanförhet eller hög ålder är oförmögen att inställa sig vid valförrättningen i det valdistrikt där han är uppförd i röstlängden, till vittne må tagas endast nämndeman, åklagare, sjukhusläkare, provinsialläkare, distriktssköterska eller av valnämnd förordnad person» och att utskottet skall utarbeta förslag till erforderliga lagändringar.

Motionerna 3) slutligen åsyftar att man skall införa en ordning med 1* — *Bihang till riksdagens protokoll 1969. 5 saml. 2 avd. Nr 11—14*

ambulerande röstmottagare, till vilka röster skall få avlämnas på vårdinrättningar där poströstning inte anordnats. *Hemställan* avser »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en översyn av nu gällande regler för röstning vid sjukhus, ålderdomshem och andra vårdinrättningar där poströstning ej är anordnad».

Kort historik

De gällande reglerna om rätt för sjuka, invalider och åldringar att rösta med valedelsförsändelse antogs 1965. Frågan om underlättande för sådana väljare att delta i val hade då under lång tid varit föremål för utredning. Tre olika förslag hade framlagts av 1955 års *valutredning*. I en *promemoria 1958* förordades vissa åtgärder, syftande till att dessa väljare inte skulle behöva förflytta sig in i vallokalen utan kunna avlämna valedel utanför denna. Möjligheten av röstning genom valedelsförsändelse avvisades av hänsyn till riskerna för valsäkerheten. Vid remissbehandlingen riktades åtskillig kritik mot promemorian, främst därför att förslagen bara skulle få ringa praktisk betydelse. I ett *betänkande 1961* (SOU 1961: 20) redovisade utredningen — som då förstärkts från enmansutredning till parlamentarisk utredning — nya överväganden i frågan. Utan närmare detaljformning framlades två alternativa principförslag, det ena innebärande ett system med ambulerande röstmottagare, det andra ett system med valedelsförsändelse. Det sistnämnda skilde sig väsentligen på två punkter från den sedermera genomförda ordningen. Sålunda föreslogs att vid anordnande av försändelse skulle som vittne vara närvarande en person, som uppfyllde vissa kvalifikationer, t. ex. sjukhusläkare, distriktssköterska eller en av valnämnden särskilt förordnad person. Vidare skulle rätt att rösta med valedelsförsändelse medges efter särskild ansökan i förväg, styrkt med intyg. Efter remissbehandlingen av detta betänkande återkom utredningen med slutliga överväganden i frågan i ett nytt *betänkande 1963* (SOU 1963: 54). I anledning av remissyttrandena stannade utredningen för alternativet med valedelsförsändelse, utformat med avvikelser från det förra förslaget på de båda nyssnämnda punkterna. Kravet på förhandsprövning för rätt att rösta med valedelsförsändelse slopades och ersattes med krav på försäkran av väljaren på heder och samvete, att han på grund av sjukdom, lyte, vanförhet eller hög ålder var förhindrad att personligen inställa sig vid valförrättningen. I stället för ett kvalificerat vittne skulle två personer närvara vid anordnande av försändelse, dels antingen en nära släkting till väljaren eller dennes vårdare, dels ett ojävigt vittne. Den förstnämnde skulle avlämna försändelsen i vallokalen. Båda skulle vara fyllda 15 år. Vid remissbehandlingen blev dessa förslag i huvudsak accepterade.

Genom *proposition 1964* (nr 140) framlades förslag om sådan ändring i

riksdagsordningen, som krävdes för införande av den nya typ av valsedelsförsändelse som valutredningen föreslagit. I en motion förordades i stället alternativet med ambulerande röstmottagare. *Konstitutionsutskottet* (nr 19) tillstyrkte enhälligt propositionen och avstyrkte motionen. Förslaget till grundlagsändring antogs som vilande och genomfördes slutligt påföljande år. I ny *proposition 1965* (nr 106) framlades förslag till närmare bestämmelser i vallagarna. Dessa överensstämde väsentligen med valutredningens sista betänkande. Endast den avvikelser förtjänar noteras, att minimiåldern för vittnena föreslogs bli 18 år och inte 15 år som utredningen förordat. I en motion hemställdes att poströstning skulle få ske med den nya typen av valsedelsförsändelse, såsom är tillåtet i fråga om äktamakeförsändelse. *Konstitutionsutskottet* (nr 40) tillstyrkte enhälligt propositionen och avstyrkte motionen. Riksdagen följde utskottet.

Reglerna har senare aktualiserats vid två tillfällen. Båda gångerna gällde det om poströstning borde medges. Denna fråga upptogs av *1965 års valtekniska utredning* i dess betänkande 1967, »Förtidsröstning och gemensamma tvådagarsval» (SOU 1967: 27 s. 138 f). Utredningen avstyrkte en sådan reform. Frågan upptogs också i *motioner 1967*, vilka avstyrktes av konstitutionsutskottet (nr 37), utan reservation, och avslogs av riksdagen.

Samtliga de frågor och förslag, som upptagits i de nu väckta motionerna, har alltså varit föremål för ingående utredning och ställningstaganden från statsmakternas sida under de senaste åren. Utskottet hänvisar till de propositioner, betänkanden och utlåtanden som här åberopats, utan att närmare återge innehållet. Beträffande motionernas motiveringar hänvisar utskottet till motionerna.

Aktuellt reformarbete

En genomgripande teknisk reform av valförfarandet är omedelbart aktuell till följd av arbetet inom 1965 års valtekniska utredning. Enligt vad utskottet inhämtat kommer denna inom kort att framlägga ett betänkande, som avses efter remissbehandling bli föremål för proposition till höstsessionen av årets riksdag. Två huvudpunkter i reformen kan förutses bli dels att maskinell teknik skall anlitas i valförfarandet, dels att poströstningen läggs om till en förtidsröstning som skall vara avslutad före valdagen. Ett definitivt valresultat skall kunna erhållas några timmar efter vallokalernas stängning.

Valtekniska utredningen kommer att fortsätta sitt arbete med att utforma förslag till nya vallagar.

Utskottet

Den numera slutligt beslutade partiella författningsreformen innebär, förutom övergång till enkammarsystem, även ändringar av grundläggande betydelse i valsystemet, främst en ny mandatfördelningsmetod och samordning av valen till riksdagen, landstingen och de primärkommunala fullmäktige till gemensam valdag. Ytterligare, genomgripande reformer av valförfarandet är, som framgått av redogörelsen ovan, omedelbart aktuella. I detta läge kan utskottet inte tillstyrka något initiativ från riksdagens sida beträffande det i och för sig viktiga frågekomplexet om reglerna för sjukas m. fl. deltagande i val, vilket aktualiserats genom förevarande motioner. Utskottet hemställer,

att riksdagen avslår motionerna

- 1) I: 25 och II: 32;
- 2) I: 165 och II: 175;
- 3) I: 410 och II: 481; samt
- 4) I: 420 och II: 485.

Stockholm den 6 mars 1969

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson (s), Erik Olsson (s), Sveningsson (m), Harald Pettersson (cp), Sörlin (s), Sörenson (fp), Svenungsson (m), Nyquist (s), Norberg (s) och Richardson (fp); samt

från andra kammaren: herrar Adamsson (s), Nilsson i Östersund (s), Henningsson (s), fru Thunvall (s), herrar Johansson i Trollhättan (s), Boo (cp), Nelander (fp), Werner (m), Magnusson i Nennesholm* (cp) och Strömberg (fp).

* Ej närvarande vid justeringen